

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงขึ้น โดยดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทสูงเป็นอันดับที่ 40 ของโลกในปี 2544 จากอันดับที่ 50 ในปี 2541 และดื่มสุรากลั่นมากเป็นอันดับ 5 ของโลก ในปี 2548 (World Health Organization, 2005 อ้างใน ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2549) อัตราการดื่มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเกือบ 3 เท่าตัว จากดื่มเฉลี่ย 20.2 ลิตรต่อคนต่อปี ในปี 2532 เป็น 58.0 ลิตรต่อคนต่อปี ในปี 2546 (กรมสรรพสามิต, 2547) นอกจากนั้นยังพบว่าอายุเฉลี่ยของผู้เริ่มดื่มสุราครั้งแรกลดลงอยู่ในช่วงอายุเฉลี่ย 15-19 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.9 วัยรุ่นชายอายุ 11-19 ปี ดื่มแอลกอฮอล์จำนวน 1.06 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21.23 ของประชากรในกลุ่มนี้ สำหรับวัยรุ่นหญิงพบว่าในช่วงเวลา 7 ปี (2539 - 2546) วัยรุ่นหญิงอายุ 15 - 19 ปี มีอัตราการดื่มเพิ่มขึ้น 6 เท่าตัว จากร้อยละ 1.0 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 5.6 ในปี 2546 และมีแนวโน้มที่จะดื่มหนักมากขึ้นจาก 1 - 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เป็น 3 - 4 ครั้งต่อสัปดาห์ (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2547)

วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีอัตราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.6 ในปี 2544 - 2546 เป็นร้อยละ 23 ในปี 2547 - 2549 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นทั้งต่อสุขภาพร่างกายของวัยรุ่นเองโดยทำลายสมอง ทำให้สติปัญญาเสื่อม กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย กระเพาะอาหารอักเสบ ทำลายตับเกิดโรคตับแข็ง โรคพิษสุราเรื้อรัง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2551; สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ, 2551; Pelucchi, Gallus, Garavello, Bosetti, & Vecchia, 2006) อุบัติเหตุจากการจราจรและการจมน้ำ (กรมควบคุมโรค, 2550; มูลนิธิเมาไม่ขับ, 2551) ปัญหาการสำส่อนทางเพศและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (Kim-Godwin, Clements, Bullers, Maume, & Demski, 2007; Miller, Naimi, Brewer, & Jones, 2007) ปัญหาการฆ่าตัวตาย (Dunn, Goodrow, Givens, & Austin, 2008; Mann, Zalcmann, Rush, Smart, & Rhodes, 2008) ปัญหาการใช้ความรุนแรง (Rolfe et al., 2006; Miller, Naimi, Brewer, & Jones, 2007) การใช้สารเสพติดและการกระทำผิดกฎหมาย (กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก, 2549; Miller, Naimi, Brewer, & Jones, 2007) การสูญเสียทางสังคมและเศรษฐกิจ (บุญเสริม

หุตะแพทย์ และ กิตติวิภา สุวรรณรัตน์, 2546; กรมสรรพสามิต, 2547; มุลนิธิเภาไม่ขับ, 2551) แม้ว่าวัยรุ่นจะมีความเสี่ยงต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ พบว่า วัยรุ่นที่มีความเสี่ยงมิได้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกคน การที่วัยรุ่นดื่มหรือไม่ดื่มแอลกอฮอล์นั้นสิ่งที่จะสามารถอธิบายได้คือ ปัจจัยเสี่ยง (Risk factors) และปัจจัยป้องกัน (Protective factors) (Arthur, Hawkins, Pollard, Catalano, & Baglioni, 2002; Fraser, Kirby, & Smokowski, 2004)

ในการทบทวนวรรณกรรมในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน และชุมชน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น ทั้งในแง่ปัจจัยเสี่ยง (Risk factors) และปัจจัยป้องกัน (Protective factors) (Arthur, Hawkins, Pollard, Catalano, & Baglioni, 2002; Fraser, Kirby, & Smokowski, 2004)

ในแง่ของปัจจัยเสี่ยงการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์และมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้แอลกอฮอล์ของวัยรุ่นมีมากมายทั้งปัจจัยด้านบุคคลและด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมใกล้ตัววัยรุ่น ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านเพื่อน ปัจจัยด้านชุมชน

ปัจจัยเสี่ยงด้านบุคคล ได้แก่ การมีบุคลิกลักษณะต่อต้านสังคม, การมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมตั้งแต่อายุน้อย, การมีทัศนคติทางบวกต่อพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Collins, Ellickson, McCaffrey, & Hambarsoomians, 2007) การรับรู้ความเสี่ยงจากอันตรายของการเสพสารเสพติดต่ำ (นงนุช ตันติธรรม, 2550) การเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสารเสพติดตั้งแต่อายุน้อย (Almodvar, Tomaka, Thomsom, Mckinnon, & O'Rourke, 2006) การมีทัศนคติทางบวกต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น (Jamison & Myers, 2008) และความรู้สึกตื่นเต้น ทำหาย อยากรู้ อยากลอง (Collins, Ellickson, McCaffrey, & Hambarsoomians, 2007)

ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ได้แก่ ประวัติการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสมาชิกในครอบครัว (Yu, & Stiffman, 2007) การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของบิดามารดา (Donavan, & Monina, 2008) การขาดการควบคุมดูแลจากบิดามารดา (Collins, Ellickson, McCaffrey, & Hambarsoomians, 2007) การมีความขัดแย้งภายในครอบครัว (Yeh, 2006) การมีทัศนคติทางบวกต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของบิดามารดา (Jamison, & Myers, 2008)

ปัจจัยเสี่ยงด้านเพื่อน ได้แก่ การคบเพื่อนที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, มีพฤติกรรมเสพสารเสพติด, มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Yu, & Stiffman, 2007) การได้รับแรงเสริมจากเพื่อนเมื่อมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมและเสพสารเสพติด (Thomsen, & Rekve, 2006) การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเพื่อนสนิท (Jamison, & Myers, 2008) การมีทัศนคติทางบวกต่อการดื่ม

แอลกอฮอล์ของเพื่อน (Donavan, & Monina, 2008) การยื่นแอลกอฮอล์ให้ดื่ม, การซื้อแอลกอฮอล์ให้ดื่มของเพื่อน (Arata, Stafford, & Tims, 2003)

ปัจจัยเสี่ยงด้านชุมชน ได้แก่ การขาดความเข้มงวดของกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้แอลกอฮอล์ (Hellandsjo, Watten, Foxcroft, Ingebringtsen, & Relling, 2002) ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งซื้อ – ขายแอลกอฮอล์ (Willard, Madon, Guyll, Spoth, & Jussim 2008) การรับรู้อิทธิพลจากสื่อโฆษณา (Fisher, Miles, Austin, Camargo, & Colditz, 2007)

อย่างไรก็ตามพบว่ามีการศึกษาที่ให้ผลแตกต่าง เช่น วัยรุ่นที่ไม่ได้มีบุคลิกภาพแบบต่อต้านสังคมแต่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและหวั่นไหวง่ายเสี่ยงต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูง (Fothergill, & Ensminger, 2006) วัยรุ่นที่ขาดการควบคุมจากบิดามารดาแต่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่ำ (Hellandsjo, Watten, Foxcroft, Inebriates, & Relling, 2002) วัยรุ่นไม่ดื่มแอลกอฮอล์แม้ว่าจะมีบุคคลในครอบครัวดื่มแอลกอฮอล์ (Byrnes, Chen, Miller, & Maguin, 2007) มีเพื่อนที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (สมพร สิทธิสงคราม, 2549) พักอาศัยใกล้กับแหล่งขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (สิทธินันท์ เจริญรัตน์, 2543) หรือแม้ว่าจะมีการรับรู้เกี่ยวกับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ปราณี ทองคำ, อติญาณ์ ศรีเกษตรริน, และรัตติยา เพชรน้อย, 2549)

นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ (สุวรรณี แสงอาทิตย์, 2550; Takviriyannun, N., 2006) ระดับการศึกษา (Jamison, & Myers, 2008) ฐานะทางเศรษฐกิจ (ปราณี ทองคำ, อติญาณ์ ศรีเกษตรริน และรัตติยา เพชรน้อย, 2549) สามารถอธิบายการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นได้เช่นกัน การทบทวนวรรณกรรมในช่วงที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยหลายอย่างสามารถป้องกันหรือลดความเสี่ยงของวัยรุ่นต่อการใช้แอลกอฮอล์และสารเสพติด

ปัจจัยป้องกันเหล่านี้ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และชุมชน ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การมีความเชื่อมั่นในศีลธรรมจรรยา (Arthur, Hawkins, Pollard, Catalano, & Baglioni, 2002) การมีส่วนร่วมทางสังคม (Yu, & Stiffman, 2007) การมีทักษะทางสังคมและทักษะการตัดสินใจ (Epstein, & Botvin, 2008) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การมีความรักใคร่ผูกพันกันในครอบครัว (Fisher, Miles, Austin, Camargo, & Colditz, 2007) การได้รับโอกาสร่วมทำกิจกรรมภายในครอบครัวของวัยรุ่น (Fisher, Miles, Austin, Camargo, & Colditz, 2007) การที่ครอบครัวเห็นคุณค่าในการกระทำของวัยรุ่น (Willard, Madon, Guyll, Spoth, & Jussim, 2008) ปัจจัยด้านเพื่อน ได้แก่ การคบเพื่อนที่มี

พฤติกรรมเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม (Beal, Ausiello, & Perrin, 2001) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ การที่ชุมชนให้โอกาสวัยรุ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน (Hellsandsjo, Watten, Foxcroft, Ingebringtsen, & Relling, 2002) การที่ชุมชนเห็นคุณค่าในการกระทำของวัยรุ่น (Arthur, Hawkins, Pollard, Catalano, & Baglioni, 2002)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันในช่วงที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่มักจะแยกศึกษาปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยป้องกันปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และมักเลือกศึกษาเพียงปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยป้องกันที่เฉพาะเจาะจงบางเรื่อง (เช่น การศึกษาของ นงนุช ตันติธรรม, 2550; สุวรรณิ์ แสงอาทิตย์, 2550 เป็นต้น) ขณะที่องค์ความรู้ที่มีมากขึ้นในปัจจุบันทำให้ทราบว่า พฤติกรรมเสี่ยงต่างๆของวัยรุ่นไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงปัจจัยเดียว และปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลสะสม กล่าวคือ ยังมีปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยป้องกันมากเท่าไรก็จะมีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงมากเท่านั้น โดยที่อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้จะมีจะลักษณะก้าวกระโดดไม่ใช่แบบเส้นตรง (Arthur, Hawkins, & Catalano, 2002; Fraser, Kirby, & Smokowski, 2004; Takviriyannun, 2006) ดังนั้นการศึกษอิทธิพลของปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยทำนายจึงควรเป็นไปในทิศทางของการมองอิทธิพลปัจจัยโดยรวมมากกว่าอิทธิพลปัจจัยเฉพาะเรื่อง

นอกจากนี้กลุ่มที่ศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนและนักศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษา (เช่น การศึกษาของ สมพร สิทธิสงคราม, 2549; Yeh, 2006 เป็นต้น) ส่วนการศึกษาของวัยรุ่นนอกระบบการศึกษายังมีจำกัด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในนอกระบบการศึกษา เนื่องจากในแต่ละปีมีจำนวนวัยรุ่นที่ต้องออกจากระบบการศึกษาถึงร้อยละ 20 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551) วัยรุ่นกลุ่มนี้เสี่ยงต่อพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ เนื่องจากพบว่าวัยรุ่นนอกระบบการศึกษาร้อยละ 31.7 ขาดการอบรม สั่งสอน ซึ่งแนะจากครูและอาจารย์ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับโทษและการป้องกันตนเองจากการดื่มแอลกอฮอล์น้อย นอกจากนี้ ร้อยละ 37.8 เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยแห่งการทำงาน ต้องออกนอกบ้าน ทำให้ขาดการควบคุมการดูแลจากผู้ใหญ่ และร้อยละ 20.5 อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือแหล่งมั่วสุมทำให้มีโอกาสรวมกลุ่มทำกิจกรรมเสี่ยงมากขึ้น (เรงชัย คงสง, 2547) สำหรับในต่างประเทศพบว่า วัยรุ่นนอกระบบการศึกษามีพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์สูงถึงร้อยละ 54 (Tresdder, Macaskill, Bennett, & Nutbeam, 2008)

ในจังหวัดพิจิตรพบว่า การใช้จ่ายเงินเพื่อบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปี 2548 – 2550 มีการใช้จ่ายเงินถึง 2,000 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 700 – 800 ล้านบาท โดยเฉพาะอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร จากรายงานของสำนักงานสถิติจังหวัดพิจิตร ปี 2547 พบว่า มีประชากรที่

ดื่มแอลกอฮอล์จำนวน 7,012 ราย คิดเป็นร้อยละ 44 ซึ่งสูงเป็นอันดับต้นๆของจังหวัดพิจิตร เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการดื่มแอลกอฮอล์กับผลกระทบบนที่ตามมาหลังการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น จากรายงานของโรงพยาบาลทับคล้อ ปี 2550 พบว่า วัยรุ่นเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถร้อยละ 65 วัยรุ่นทะเลาะวิวาทร้อยละ 59 วัยรุ่นทำผิดกฎหมายร้อยละ 40.8 ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่ไม่ได้เรียนหนังสือ จากรายงานโรงพยาบาลทับคล้อ 2549 พบว่า อำเภอทับคล้อมีวัยรุ่นที่ออกจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยมีวัยรุ่นที่ไม่ได้เข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาภายหลังจบการศึกษาภาคบังคับประมาณร้อยละ 24 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นกลุ่มนี้ และศึกษาความสามารถในการทำนายของคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกัน ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชนต่อพฤติกรรมเสี่ยงนี้

ผลการศึกษาที่ได้จะทำให้ทราบถึงขนาดของอิทธิพลของปัจจัยทำนายเหล่านั้น ซึ่งจะ เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันพฤติกรรมกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ และพัฒนาโปรแกรมป้องกัน พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอ ทับคล้อ จังหวัดพิจิตรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ตลอดจน พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับ คล้อ จังหวัดพิจิตร

2. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำนายของคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ สถานะทาง เศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) และ ปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่ มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) และพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

คำถามการวิจัย

1.คุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) และพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรเป็นอย่างไร

2.คุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกัน สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ได้หรือไม่ อย่างไร

3.คุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกัน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร หรือไม่ อย่างไร

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องนี้มาจาก ทฤษฎีความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยง (The resilience model) ของนักวิชาการหลายท่าน (Fraser, Kirby, & Smokowski, 2004; Kumpfer, 1999) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง ปัจจัยป้องกัน และพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

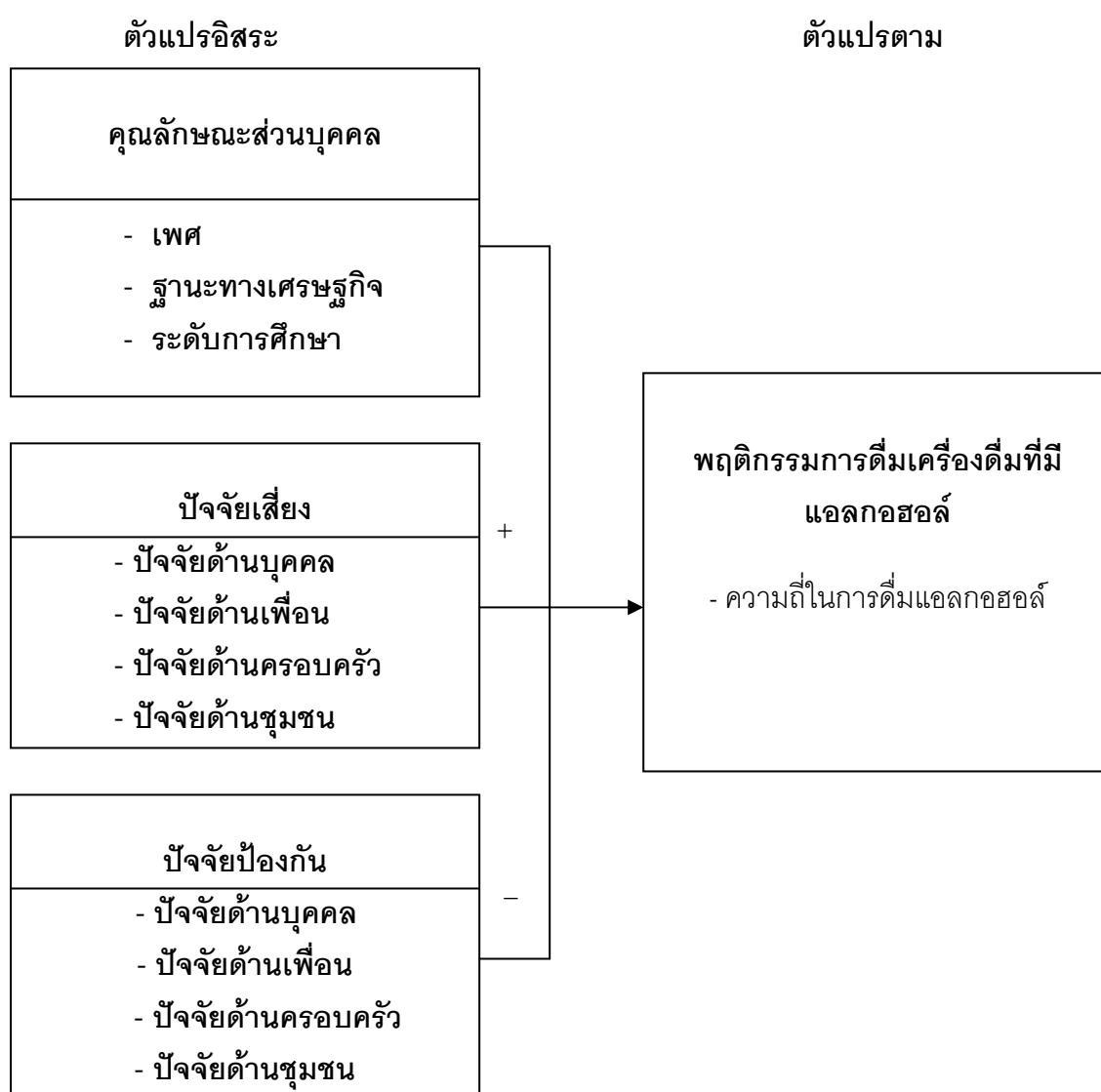
ตามแนวคิดทฤษฎีนี้ ความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยง เกิดจากความสัมพันธ์ของตัวแปรหลายตัวประกอบด้วย ปัจจัยเสี่ยง (Risk factors) ปัจจัยป้องกัน (protective factors) บริบท (Context) กระบวนการปรับตัวในภาวะเสี่ยง (resilience processes) และผลลัพธ์ทางบวกหรือความสำเร็จของการปรับตัว (adaptive outcomes or resilience) โดยที่ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยงและทั้งสองปัจจัยนี้ได้รับอิทธิพลจากบริบท ปัจจัยเสี่ยงทำให้นแนวโน้มความสำเร็จในการปรับตัวลดลง ขณะที่ปัจจัยป้องกันทำหน้าที่ต้านหรือลดอิทธิพลของปัจจัยเสี่ยงเพื่อให้ผลในทางตรงกันข้าม ผลลัพธ์ทางบวกของการปรับตัวขึ้นอยู่กับปัจจัยป้องกันซึ่งทำงานผ่านกระบวนการปรับตัวด้วยกลไกการป้องกัน 2 กลไก (Fraser, Kirby, & Smokowski, 2004) คือ 1)ปัจจัยป้องกันทำงานอย่างเป็นอิสระจากปัจจัยเสี่ยง โดยขณะที่ปัจจัยเสี่ยงลดแนวโน้มของความสำเร็จในการปรับตัวลง ปัจจัยป้องกันกลับเพิ่มแนวโน้มของการบรรลุผลลัพธ์

ทางบวกในการปรับตัวขึ้น และ 2) ปัจจัยป้องกันจะทำงานเมื่อปัจจัยเสี่ยงมีอิทธิพลมากพอที่จะกระตุ้นการทำงานของปัจจัยป้องกัน นั่นคือหากปัจจัยเสี่ยงมีอิทธิพลไม่มากพอ แม้จะมีปัจจัยป้องกันเพียงใด ปัจจัยป้องกันเหล่านั้นก็จะไม่ทำงานหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผลลัพธ์ทางบวกของการปรับตัวนั้นจะเกิดต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน สำหรับกระบวนการปรับตัวนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับรู้ และประเมินปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นว่าเป็นอันตรายคุกคามหรือท้าทายและมีผลกระทบต่อนตนเอง (Kumpfer, 1999)

ทั้งปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน อาจเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal factor) ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะและความสามารถต่างๆของบุคคลหรือปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (external factor) ซึ่งครอบคลุมสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวบุคคลที่ใกล้ชิดด้วยรุ่น ได้แก่ ด้านครอบครัว เพื่อน และชุมชน เนื่องจากความเสี่ยงของบุคคลมักเกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงมากกว่าหนึ่งปัจจัย และความสำเร็จในการปรับตัวเกิดขึ้นจากปัจจัยป้องกันมากกว่าหนึ่งอย่าง หากบุคคลมีปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันมากขึ้นเท่าไร การปรับตัวสำเร็จก็จะมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามทั้งปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาพัฒนาการของบุคคล และบริบทสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยงดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นสามารถอธิบายการวิจัยได้ดังนี้ การที่วัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรไม่ดื่มแอลกอฮอล์หรือดื่มลดลงนั้นถือว่าเป็นความสำเร็จในการปรับตัวของวัยรุ่น วัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาเหล่านี้อาจเสี่ยงต่อการดื่มแอลกอฮอล์ เนื่องจากมีปัจจัยภายในบุคคลซึ่ง ได้แก่ การมีบุคลิกลักษณะต่อต้านสังคม, การมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมตั้งแต่อายุน้อย, และการมีทัศนคติทางบวกต่อพฤติกรรมต่อต้านสังคม (เช่น การศึกษาของ รุ่งวิทย์ มาศมาเมือง และคณะ, 2543; สมิต วัฒนธัญกรรม และคณะ, 2545 เป็นต้น) และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้านชุมชน (เช่น การศึกษาของปราณี ทองคำ, อติญาณ์ ศรีเกษตริน และวิติยา เพชรน้อย, 2549; สุวรรณี แสงอาทิตย์, 2550; Takviriyannun, 2006 เป็นต้น) สิ่งที่จะช่วยให้วัยรุ่นเหล่านี้ไม่ดื่มแอลกอฮอล์หรือดื่มลดลงนั้นอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยป้องกัน เนื่องจากตามทฤษฎีความสำเร็จในการปรับตัวของบุคคลในภาวะเสี่ยงนั้น ปัจจัยป้องกันจะลดอิทธิพลของปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มแนวโน้มของความสำเร็จในการปรับตัว ปัจจัยป้องกันสำคัญที่ป้องกันวัยรุ่นนอกระบบการศึกษาไม่ให้ดื่มแอลกอฮอล์หรือดื่มลดลงนั้นอาจประกอบด้วย ปัจจัยภายในบุคคลซึ่ง ได้แก่ การมีความเชื่อมั่นในศีลธรรมจรรยา (เช่น การศึกษาของ สมพร เจริญชัยศรี, แสงระวี เทพรอด และทัศนีย์ นนทะสร, 2543; Lonczak et al., 2001 เป็นต้น) และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้าน

ชุมชน (เช่น การศึกษาของ Mason, & Windle, 2001; Kuending, & Kuntsche, 2006 เป็นต้น) นอกจากปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันแล้วคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ และระดับการศึกษาของวัยรุ่นอาจเป็นอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน ที่ทำให้วัยรุ่นนอกระบบการศึกษาไม่ดื่มแอลกอฮอล์หรือดื่มลดลง (เช่น การศึกษาของ Takviriyannun, 2006; Yeh, 2006 เป็นต้น) ทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง ปัจจัยป้องกันอาจมีความสัมพันธ์และสามารถร่วมกันทำนายการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรได้ ตามแผนภูมิที่ 1.1 และสมมติฐานดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง ปัจจัยป้องกัน ต่อพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1.คุณลักษณะส่วนบุคคล(เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ปัจจัยป้องกัน (ด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรได้

2.คุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

3.ปัจจัยเสี่ยง (ด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

4.ปัจจัยป้องกัน (ด้านส่วนบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

นิยามศัพท์

ปัจจัยเสี่ยง หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้หรือมีส่วนทำให้วัยรุ่นมีโอกาสดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ได้สูงกว่าปกติ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้านชุมชน ปัจจัยเสี่ยงสามารถประเมินโดย แบบสอบถามปัจจัยเสี่ยงต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจาก The Environmental Risk Scale ของ นิตยา ตากวิริยะนันท์ (Takviriyannun, 2006) และจาก The 2004 Communities that Care Youth Survey ของ อาเทอร์, ฮอว์กิน และคาทาลาโน (Arthur, Hawkins, & Catalano, 2004)

ปัจจัยป้องกัน หมายถึง ปัจจัยที่บรรเทาและลดอิทธิพลของปัจจัยเสี่ยงหรือเพิ่มโอกาสของความสำเร็จของการปรับตัว (ไม่ดื่มหรือดื่มลดลง) ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้านชุมชน ปัจจัยป้องกันสามารถประเมินโดย แบบสอบถามปัจจัยป้องกันพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น ซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจาก The 2004 Communities that Care Youth Survey ของ อาเทอร์, ฮอว์กิน และคาทาลาโน (Arthur, Hawkins, & Catalano, 2004)

คุณลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของวัยรุ่น ประกอบด้วย เพศ หมายถึง เพศตามการรับรู้ของวัยรุ่น, ฐานะทางเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้เฉลี่ยหรือค่าใช้จ่ายที่ได้รับต่อเดือนของวัยรุ่น, ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของวัยรุ่น คุณลักษณะส่วนบุคคลทั้ง 3 นี้สามารถประเมินโดย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หมายถึง ความถี่ในการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในรอบ 30 วัน และในรอบ 3 เดือน ที่ผ่านมาของวัยรุ่น โดยแยกพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ออกเป็น 3 ประเภท คือ เบียร์ , ไวน์ และเหล้า (เช่น สุรา เหล้าแดง แม่โขง วิสกี้ เหล้าขาว หรือเครื่องดื่มผสมเหล้า) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามารถประเมินโดย แบบสอบถามพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น ซึ่งปรับปรุงจาก The 2004 Communities that Care Youth Survey ของอาเทอร์, ฮอว์กิน และคาตาลาโน (Arthur, Hawkins, & Catalano, 2004)

วัยรุ่นนอกระบบการศึกษา หมายถึง วัยรุ่นชายและหญิงอายุระหว่าง 13 - 19 ปี สัญชาติไทย อาศัยอยู่กับครอบครัวในเขตพื้นที่อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร และไม่ได้เรียนหนังสือภาคบังคับเต็มเวลาตามปกติ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของคุณลักษณะส่วนบุคคล(เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) และปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) โดยศึกษาในวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษา อายุ 13 - 19 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในช่วงเดือน เมษายน พ.ศ. 2552 ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ.2552 จำนวน 160 ราย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทำนาย (Predictive study research design) เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา) ปัจจัยเสี่ยง (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) และปัจจัยป้องกัน (ด้านบุคคล ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านชุมชน) ของวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาจะเกิดประโยชน์ดังนี้

ด้านการปฏิบัติการพยาบาล: ผู้วิจัยทราบขนาดอิทธิพลของคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกันทำให้สามารถควบคุมตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นข้อมูลในการพัฒนาโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในกระบวนการศึกษาในชุมชน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

ด้านการศึกษาพยาบาล: ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับ อิทธิพลของคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นที่อยู่ในกระบวนการศึกษาในชุมชน

ด้านการวิจัย: ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางหรือขยายขอบเขตในการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยเสี่ยง และปัจจัยป้องกันและพัฒนาโปรแกรมป้องกันพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในประชากรกลุ่มอื่น